

ВИКОРИСТАННЯ КООПЕРАТИВНИХ СТРУКТУР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК І ВМІНЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті йдеться про використання кооперативних структур для формування навичок і вмінь іншомовної комунікації, висвітлюються переваги кооперативного навчання порівняно з індивідуалістичною та конкурентною формами навчальної взаємодії, розглядаються основні принципи методики кооперативного навчання С. Кагана: позитивна взаємозалежність, індивідуальна відповідальність, рівна участь у взаємодії та одночасна взаємодія. Автор наводить приклади кооперативних структур, які використовуються на заняттях іноземної мови для формування навичок і вмінь іншомовної комунікації студентів.

Ключові слова: кооперативні структури, кооперативне навчання, формування навичок і вмінь іншомовної комунікації.

Постановка проблеми. Спрямованість сучасної освіти на покращення мовної підготовки майбутніх фахівців, гуманістичне та особистісно зорієнтоване навчання передбачає використання відповідних методів формування навичок і вмінь іншомовної комунікації. Створити умови для ефективного формування навичок і вмінь іншомовної комунікації у студентів з урахуванням рівня володіння мовою й індивідуальних особливостей, підвищити мотивацію навчання та забезпечити активну взаємодію в навчальному процесі дозволяє методика кооперативного навчання.

Аналіз останніх досліджень з проблеми свідчить, що кооперативне навчання є досить актуальною навчальною стратегією в сучасній системі освіти. Упровадженням технологій кооперативного навчання на різних освітніх рівнях займаються вітчизняні педагоги О. М. Ващенко, Т. С. Кошманова, Т. В. Кравченко, К. Ф. Нор, Л. В. Пироженко, Т. Ю. Плахтійко, О. І. Пометун, Г. О. Сиротенко, В. Ю. Стрельников та інші.

Специфіку організації навчальної кооперації та особливості застосування методів кооперативного навчання на заняттях іноземної мови досліджують Н. В. Беляєва, С. Л. Бояринцева, Н. І. Гасилова, Л. М. Пінчук, Є. С. Полат, О. Ю. Пришляк, О. Б. Тарнапольський, Л. Т. Тишакова, Н. М. Філярівська та інші науковці.

Широкий вибір кооперативних методів, серед яких найбільш відомими є Complex Instruction (Е. Коен), Constructive Controversy (Д. Джонсон, Р. Джонсон), Cooperative Integrated Reading and Composition (Р. Стівенс, Н. Медден, Р. Славін, А. Фарніш), Cooperative Learning Structures (С. Каган), Group Investigation (Ш. Шаран, Й. Шаран), Jigsaw (Е. Аронсон), Learning Together (Д. Джонсон, Р. Джонсон), Student Teams Achievement Divisions (Р. Славін), Teams-Games-Tournaments (Д. ДеВри, К. Едвардс), Team Assisted Individualization (Р. Славін), дозволяє обирати найбільш доцільні відповідно до навчальної мети, змісту матеріалу, що вивчається, наявності часу, можливості студентів, досвіду викладача тощо. Така комбінація теорії, наукових досліджень і практики, як доречно зазначають Д. Джонсон і Р. Джонсон, робить кооперативне навчання потужною методикою [3].

Найбільш вагомими перевагами кооперативного навчання, порівняно з індивідуалістичною та конкурентною формами навчальної взаємодії, на яких наголошують науковці [1; 2; 5; 7], є підвищення академічних результатів студентів; розвиток здатності критично мислити, нестереотипно сприймати інших людей; позитивний психологічний клімат у групі; прагнення студентів до співпраці та конструктивної соціалізації; наявність емпатійної реакції, взаємопідтримки, симпатії та тісних дружніх стосунків у колективі; позитивне ставлення студентів до навчання, викладачів та навчального закладу; особистісне зростання; високий рівень самоповаги та психічного здоров'я, яке виявляється в емоційній урівноваженості, усвідомленні особистісної індивідуальності, прояві довіри, оптимістичному сприйнятті світу й оточення.

Отже, застосування моделі кооперативного навчання дозволяє не тільки змінити непродуктивну для ефективного навчання форму взаємодії студентів, а й досягти значних позитивних перетворень у когнітивній, емоційній, мотиваційно-ціннісній та діяльнісній сферах особистості.

Метою статті є висвітлення специфіки використання кооперативних структур С. Кагана на занятті іноземної мови для формування у студентів навичок і вмінь іншомовної комунікації.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження з'ясовано, що модель кооперативного навчання С. Кагана ґрунтується на чотирьох принципах: позитивна взаємозалежність, індивідуальна відповідальність, рівна участь у взаємодії та одночасна взаємодія [6].

Варто зазначити, що позитивна взаємозалежність та індивідуальна відповідальність є основними елементами властивими всім наявним моделям кооперативного навчання і є загальновідомими в педагогічній практиці. Навчання у співробітництві структуроване таким чином, що успішність виконання

завдання спільного для всієї групи залежить від результату діяльності кожного окремого її учасника. Організація позитивної взаємозалежності в групі досягається за допомогою визначення спільної мети, спеціального розподілу завдання, навчального матеріалу або ресурсів (наприклад, коли студент має тільки частину матеріалу, необхідного для виконання завдання); призначення ролей (лідер, організатор, дослідник, інструктор, контролер, експерт, доповідач, спостерігач); підсумовування балів, отриманих членами групи під час оцінювання; надання додаткових балів кожному з учасників у випадку успішності всієї команди, призначення колективної винагороди тощо.

Важливим елементом кооперативного навчання є індивідуальна відповідальність, оскільки, по-перше, група разом відповідає за виконання завдання і досягнення кінцевої мети навчальної діяльності, по-друге, кожний її член особисто відповідає за виконання своєї частини спільного завдання. Індивідуальна відповідальність виникає тоді, коли викладач перевіряє й оцінює не тільки кінцевий результат спільної діяльності всієї групи, а й роботу кожного студента окремо за допомогою опитування, індивідуальних тестів або інших видів контролю, що унеможлиблює виконання завдання одними студентами замість інших та виявляє тих, кому потрібна допомога.

Принципами, які характеризують індивідуальний підхід С. Кагана до кооперативного навчання, є рівна участь усіх учасників у взаємодії та одночасність взаємодії. Рівна участь у взаємодії передбачає, що під час виконання завдання кожний студент отримує рівну, тобто однакову з іншими учасниками команди, можливість виконувати завдання, має у своєму розпорядженні стільки ж часу, скільки й інші, на висловлення своєї думки тощо. Рівна участь у взаємодії досягається через встановлення черговості під час виконання завдання; визначення конкретного часу для висловлювання, наприклад, по хвилині на кожне висловлювання; збільшення часу на обмірковування відповіді, що надає можливість менш підготовленим студентам брати активну участь у виконанні завдання; встановлення правил взаємодії або призначення ролей.

Зауважимо, що рівна співучасть не завжди є дидактично доцільною, наприклад, коли тільки один студент з пари знає правильну відповідь, або коли обраний викладачем студент допомагає іншим оволодіти матеріалом тощо.

Ще одним важливим, на нашу думку, принципом кооперативного навчання за методом С. Кагана є одночасність взаємодії, яка залежить від кількості студентів, залучених до співпраці в межах однієї групи. Так, у групі з чотирьох кожен студент має більше можливості активно взаємодіяти, ніж у групі з п'яти, а в парній роботі активна взаємодія вдвічі збільшується порівняно з групою з чотирьох осіб. Таким чином, найбільш ефективною для кооперативного навчання є група з чотирьох, у якій у будь-який момент можна утворити дві пари.

Особливої ваги набуває цей принцип під час вивчення іноземної мови, оскільки оволодіння навичками та вміннями іншомовної комунікації неможливе без спілкування іноземною мовою. Принцип одночасної взаємодії збільшує тривалість залучення кожного студента до взаємодії і тим самим сприяє підвищенню комунікативної активності студентів. Стимулююча взаємодія у невеликій групі, наявність підтримки та взаємодопомоги впродовж навчання створюють сприятливий психологічний клімат, що активізує діяльність менш підготовлених студентів, допомагає подолати мовний бар'єр та невпевненість під час відповіді.

Одночасність та рівна участь у взаємодії передбачена кооперативними структурами С. Кагана, які становлять основу організації навчальної кооперації студентів. Структура визначається науковцем як правила, або послідовні кроки структурування навчальної взаємодії студентів [6].

Наведемо приклади простих кооперативних структур, зберігаючи їх оригінальні назви [4; 6]. Структура RallyRobin передбачає, що студенти в парах по черзі дають відповіді, висловлюються на задану тематику тощо. RallyTable означає, що студенти виконують завдання в парі письмово, по черзі записуючи відповіді на аркуші паперу. Використання структури RallyRead дозволяє організувати парну роботу, впродовж якої студенти по черзі читають (по реченню, по абзацу) частину тексту і відповідають на запитання для перевірки розуміння прочитаного. Наприклад, один студент читає перший абзац тексту і ставить запитання іншому студентові за змістом прочитаного, останній дає відповідь і якщо вона правильна, він продовжує читати. У випадку неправильної відповіді, студент допомагає партнеру знайти відповідне речення в тексті, щоб дати правильну відповідь на запитання.

Структура Timed Pair Share використовується для організації парної роботи, впродовж якої студентам відводиться однакова кількість часу для висловлення своєї думки.

Структури RoundRobin і RoundTable призначені для організації групової взаємодії. Студенти в групі по черзі виконують завдання усно (RoundRobin) або письмово (RoundTable), записуючи відповіді на аркуші паперу, який передають по колу від одного студента до іншого.

Структура Numbered Heads Together включає наступні кроки: студенти об'єднуються в команди з чотирьох осіб, де кожний учасник має свій порядковий номер 1, 2, 3, 4; студенти спільно виконують завдання, пересвідчуються, що всі члени команди знають правильні відповіді, викладач називає порядковий номер, студенти з таким порядковим номером піднімають руки і викладач обирає одного з них для відповіді.

Структура Think-Pair-Share включає три етапи виконання завдання:

- 1) студенти виконують завдання індивідуально;
- 2) обговорюють відповідь у парі;

3) діляться своїми думками з іншими парами або всією групою. Структура Team-Pair-Solo, навпаки, передбачає виконання завдання спочатку в групі, потім в парі, а на останньому етапі індивідуально.

Для виконання завдання з використанням структури Team Statement студенти об'єднуються в команди, щоб спільно сформулювати визначення того чи іншого поняття. Кожний член команди дає своє визначення поняття, потім індивідуальні ідеї об'єднуються для вироблення спільного визначення, що найширше розкриває зміст поняття.

Three-Step-Interview виконується відповідно до наступних етапів:

- 1) один студент ставить запитання, інший відповідає;
- 2) відбувається зміна ролей;
- 3) утворюються групи з 4 осіб, в яких студенти по черзі розповідають про що вони дізналися.

Структура One Stray передбачає, що один із учасників групи переходить в іншу команду, для обміну інформацією.

Організувати продуктивну комунікацію у групі дозволяє структура Talking Chips, відповідно до правил якої студентові надається можливість говорити тоді, коли його фішка знаходиться на столі. Після закінчення відповіді студент забирає свою фішку зі столу й передає естафету наступному учасникові, який кладе свою фішку на стіл і починає говорити. За правилами студенти не можуть перебивати один одного.

Структура Spin-N-Review включає наступні кроки: студенти читають запитання, дають відповідь, перевіряють правильність відповіді, виражають схвалення або надають допомогу.

Наступний алгоритм виконання завдання передбачає Spin-N-Think: студенти читають запитання, відповідають на нього, перефразовують, доповнюють, висловлюють схвалення, дискутують.

Структура RallyCoach дає можливість студентам, що працюють у парі, по черзі виконувати функцію помічника, у той час, як партнер виконує завдання. Студентові, що виконує роль помічника, надаються ключі до завдання.

Досвід переконує, що описані структури можуть ефективно використовуватися на занятті іноземної мови для формування навичок і вмінь іншомовної комунікації. Так формування та вдосконалення лексичних і граматичних навичок успішно відбувається із застосуванням таких кооперативних структур, як Numbered Heads Together, RallyRobin, RallyTable, RoundRobin, RoundTable, RallyCoach тощо.

Наведемо приклади завдань для формування лексичних навичок, які можуть виконуватися із використанням вищезазначених структур:

- назвати 20 активних слів, словосполучень з теми, що вивчається;
- заповнити пропуски у словосполученнях, реченнях відповідними словами;
- об'єднати слова в декілька груп або розподілити за запропонованими категоріями;
- доповнити наявні групи слів необхідною лексикою;
- знайти слова, що не належать до теми;
- поєднати слова з визначеннями;
- дати визначення запропонованих слів;
- утворити словосполучення, поєднавши слова з двох колонок;
- перекласти слова з української на англійську мову;
- скласти із запропонованих слів словосполучення, речення.

Для формування і вдосконалення вмінь читання, аудіювання, усного й письмового мовлення можна запропонувати такі структури, як RallyRobin, RallyTable, RallyRead, Numbered Heads Together, Timed Pair Share, RoundRobin, RoundTable, Team Statement, Think-Pair-Share, Team-Pair-Solo, Spin-N-Review, Spin-N-Think. Структури Talking Chips, One Stray, Timed Pair Share сприяють розвитку навичок і вмінь ведення дискусії.

Варто зауважити, що вибір структур для формування навичок і вмінь іншомовної комунікації зумовлений рівнем володіння студентами мовою. Для студентів, що володіють мовою на елементарному рівні та нижче середнього, доречними будуть структури RallyRobin, RallyTable, RoundRobin, RoundTable, Numbered Heads Together, RallyCoach, Spin-N-Review, а для студентів із рівнем середнім і вище середнього варто обирати структури Timed Pair Share, Talking Chips, Spin-N-Think, One Stray, Three-Step-Interview тощо.

Як свідчить практика, кооперативні структури С. Кагана легко комбінувати та видозмінювати залежно від практичної мети заняття, кількості студентів у групі, окрім цього їх використання не вимагає ретельної попередньої підготовки. Широкий вибір структур дозволяє використовувати їх на занятті іноземної мови для виконання творчих завдань, обговорення дискусійних питань, повторення та активізації вивченого матеріалу, поглиблення знань з певних питань, встановлення зв'язків між новим і вже опрацьованим матеріалом, для перевірки розуміння матеріалу й роз'яснення незрозумілих моментів, активізації знань, необхідних для опанування нового матеріалу тощо.

Висновки. Отже, використання різноманітних кооперативних структур на занятті іноземної мови дозволяє підвищити мотивацію навчання, активізувати комунікативну діяльність студентів, урізноманітнити навчальний процес, створивши сприятливі умови для ефективного формування навичок і вмінь іншомовної комунікації.

Використані джерела

1. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Circles of learning. Cooperation in the classroom / [Johnson David W., Johnson Roger T., Holubec Edythe Johnson, Roy P.]. – Alexandria, Va. : Association for Supervision and Curriculum Development, 1984. – 89 p.
3. Johnson D. W. Cooperative Learning methods : A Meta-Analysis / Johnson David W., Johnson Roger T., Stanne Mary Beth // Cooperative Learning Center at the University of Minnesota. – режим доступу : <http://www.co-operation.org/pages/cl-methods.html>.
4. Kagan S. Kagan Structures for English Language Learners / Spencer Kagan, Julie High // ESL Magazine. – 2002. – July/August. – P. 10–12.
5. Kagan S. Cooperative learning: seventeen pros and seventeen cons plus ten tips for success / Spencer Kagan // Kagan online magazine. – 1999. – режим доступу : http://www.kaganonline.com/free_articles/dr_spencer_kagan/ASK06.php
6. Kagan S. Kagan cooperative learning / Kagan S., Kagan M. – San Clemente, CA : Kagan Publishing, 200 – 479 p.
7. Renegar S. L. All of us know more than each of us: cooperative learning in higher education / Sandra L. Renegar // Active Learning Strategies for the Higher Education. – Szeged : JATEPress, 1997. – P. 47–57.

Hahina N.

USAGE OF COOPERATIVE STRUCTURES FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION SKILLS

The article deals with the usage of cooperative structures for developing foreign language communication skills. The advantages of cooperative learning in comparison with individualistic and competitive forms of educational interaction are emphasized. The author reviews the basic principles of S. Kagan's cooperative learning methods: positive interdependence, individual accountability, equal participation, simultaneous interaction, gives examples of cooperative structures used at English lessons for developing students' foreign language communication skills.

Key words: *cooperative structures, cooperative learning, development of foreign language communication skills.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.13

